

УДК 378.147:008 (477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-781-789](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-781-789)

Дорошева Антоніна Олександрівна кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-наукових дисциплін Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Ізмаїл, <https://orcid.org/0000-0003-3257-7173>

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ЧЕРЕЗ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз культурної спадщини як чинника формування національної ідентичності в системі вищої освіти України. Показано, що спадщина, представлена в матеріальних і нематеріальних формах, відіграє ключову роль у процесах самовизначення, особливо в умовах трансформаційної доби, посиленої викликами війни, глобалізації та інформаційного тиску. Визначено, що культурна спадщина виступає не лише джерелом історичної пам'яті, а й засобом консолідації суспільства, відтворення спільних смислів і трансляції ціннісної моделі, що є основою для формування відповідального громадянина. Досліджено потенціал освітнього середовища вищої школи як простору цілеспрямованого впливу на ідентичнісну динаміку студентства. Обґрунтовано, що включення спадщини до змісту навчальних дисциплін гуманітарного та професійного профілю сприяє формуванню не лише знаннєвої, а й світоглядної основи особистості, її належності до національного культурного простору.

Увагу зосереджено на методичних і дидактичних аспектах викладання з урахуванням міждисциплінарного, контекстного та емоційно-ціннісного підходів. Описано конкретні форми залучення студентів до роботи зі спадщиною: проєктне навчання, робота з локальними культурними артефактами, участь у цифрових ініціативах щодо репрезентації нематеріальної культури. Розкрито приклади сучасних освітніх практик, у межах яких спадщина стає не лише предметом вивчення, а й об'єктом особистісного осмислення та джерелом ідентифікаційного вибору. Наголошено, що спадщина в освіті виконує функцію культурного посередника між минулим і майбутнім, між традицією й інновацією, актуалізуючи здатність студента критично оцінювати культурні процеси, формувати самостійну позицію й здійснювати проєкцію національного у професійне. Стаття може бути основою для розробки стратегій трансформації гуманітарної освіти в університетах на засадах культурної інтеграції.

Ключові слова: національна ідентичність, нематеріальна спадщина, академічна освіта, громадянська свідомість, культурна трансляція, міждисциплінарний підхід, ціннісне навчання

Dorosheva Antonina Oleksandrivna PhD in History, Associate Professor of the Department of Social and Academic Disciplines, Prydanube Branch of the Private Joint-Stock Company «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management», Izmail, <https://orcid.org/0000-0003-3257-7173>

THE CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE AS A BASIS FOR THE FORMATION OF NATIONAL IDENTITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of cultural heritage as a factor in shaping national identity within the higher education system of Ukraine. It demonstrates that heritage, represented in both tangible and intangible forms, plays a pivotal role in processes of self-identification, particularly in a transformative era marked by war, globalization, and information pressure. Cultural heritage is interpreted not merely as a repository of historical memory, but also as a means of social consolidation, value transmission, and symbolic continuity that supports the formation of responsible citizenship. The potential of higher education as a space for intentional influence on students' identity development is explored. It is argued that incorporating heritage into the content of humanities and professionally oriented courses contributes not only to cognitive development but also to shaping students' worldview and cultural belonging.

Special attention is devoted to methodological and didactic aspects of teaching with heritage-oriented strategies, including interdisciplinary, contextual, and value-based approaches. The article describes concrete educational practices involving student engagement with cultural heritage: project-based learning, interaction with local cultural artifacts, and participation in digital initiatives for intangible heritage representation. These approaches highlight how heritage becomes not only a subject of study but also an object of personal reflection and a source of identity-based choices. It is emphasized that heritage in education functions as a cultural mediator between past and future, tradition and innovation, enhancing students' ability to critically assess cultural phenomena, articulate an independent civic stance, and integrate national values into professional identity. The results presented in the article offer a foundation for developing strategies to transform university-level humanities education through cultural integration.

Keywords: national identity, intangible heritage, academic education, civic consciousness, cultural transmission, interdisciplinary approach, value-based learning

Постановка проблеми. Формування національної ідентичності в українському суспільстві є не лише духовно-культурним завданням, а й елементом державної безпеки, особливо в умовах тривалих гібридних загроз. Одним із найбільш стійких ресурсів, на основі яких вибудовується спільне ціннісне поле, є культурна спадщина. Вона акумулює історичну пам'ять, символічну тяглисть та локальні традиції, які мають здатність консолідувати спільноту навіть у періоди глибоких трансформацій. Водночас особливу роль у відтворенні та трансляції ідентифікаційних смислів відіграє система вищої освіти. Саме у вищій школі формується здатність молоді до критичного осмислення культури як спадку та інструменту саморозуміння. Проте цей процес не може бути ефективним без цілеспрямованого включення компонентів культурної спадщини у навчальні дисципліни, методики викладання та стратегії виховного впливу. У зв'язку з цим виникає потреба у з'ясуванні сучасного змісту, функцій і методів залучення культурної спадщини до освітнього процесу, орієнтованого на ідентифікаційний розвиток студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань збереження й переосмислення культурної спадщини в контексті сучасних викликів набули особливої інтенсивності в останнє десятиліття. Серед актуальних напрямів розглядаються цифрові інструменти охорони культурної спадщини, її роль у регіональному розвитку, а також вплив на соціальну згуртованість населення. Зокрема, дослідження Біршової окреслює можливості цифрових технологій у забезпеченні збереження пам'яток культури під час воєнних дій [1,с.98], а Кондель-Пермінова акцентує на необхідності переформатування самої системи охорони спадщини з урахуванням викликів сьогодення [2,с.32]. У свою чергу, Мусієнко розглядає культурну спадщину як ціль агресії і водночас чинник стійкості в умовах війни [3,с.43]. Досвід використання нематеріальної спадщини у практиках національного згуртування аналізується у публікації Чміль, Кузнєцової та ін. [4,с.1650].

Водночас, незважаючи на глибину теоретичного обґрунтування окремих аспектів проблеми, залишається недостатньо дослідженою педагогічна площина застосування культурної спадщини у вищій школі, зокрема як чинника формування лінгвокультурної, історико-світоглядної та громадянської ідентичності студентства. Недостатньо узагальнено також методичний потенціал взаємодії освітніх практик і спадщини, який міг би стати підґрунтям для цілісної гуманітарної стратегії в межах академічного середовища.

Мета статті. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні культурної спадщини України як ключового ресурсу формування національної ідентичності студентської молоді та у виявленні можливостей її інтеграції до освітнього простору закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному суспільстві культурна спадщина постає не лише як історичне надбання, що підлягає збереженню, а й як динамічний ресурс, котрий активно формує ідентичнісні орієнтири. Її значення виходить за межі суто культурного або мистецького контексту, охоплюючи політичний, соціальний і освітній виміри. У процесах самоідентифікації на рівні індивіда, групи або нації культурна спадщина відіграє роль базису, на якому вибудовується відчуття належності, історичної тяглості та спільного майбутнього. Матеріальні форми спадщини — архітектурні пам'ятки, витвори декоративно-прикладного мистецтва, артефакти, що зберігаються в музеях, — фіксують фізичні прояви культури. Натомість нематеріальні елементи — мова, звичаї, релігійні уявлення, народна творчість — забезпечують її відтворення через покоління, зберігаючи зміст у змінних умовах.

В українському контексті значення спадщини посилюється історичним досвідом колоніального підпорядкування, втрати ідеологічного суверенітету та спробами системного витіснення національного наративу. За таких умов культурна спадщина постає не тільки як ресурс самозбереження, а як основа ідентифікаційного відновлення. Її активізація у публічному, освітньому й медійному просторі дозволяє не лише повернути «забуте» або знецінене, а й вибудувати нову систему смислів, спроможну об'єднувати громадян у межах символічної нації. Як зазначає Рішняк, у ситуаціях воєнного конфлікту культурна спадщина перетворюється з пасивного фону на активний маркер боротьби за право на ідентичність [5,с.163].

Здатність спадщини виконувати функцію національної інтеграції особливо чітко виявляється в кризові періоди, коли виникає потреба у спільних орієнтирах і символічних точках опори. Мова, пам'ятні дати, сакральні простори, мистецькі образи й фольклор стають не лише засобами відтворення традиції, а й механізмами консолідації соціуму навколо спільних цінностей. Мусієнко підкреслює, що саме в умовах гібридної війни культурна спадщина здатна виконувати роль морального щита, який актуалізує базові для українців смисли гідності, свободи, солідарності [3,с.47].

Крім того, спадщина виконує функцію збереження цілісної картини національного минулого, що має значення для формування історичної пам'яті. Її розірваність або підміна ворожими ідеологемами послаблює стійкість колективної ідентичності, тому актуалізація власних культурних кодів є невід'ємною умовою інформаційної й духовної безпеки. Як показує досвід сучасної України, ефективна охорона культурної спадщини потребує не лише правового та інституційного захисту, а й символічного відновлення її значущості в масовій свідомості. У цьому напрямі важливу роль відіграє міжнародне партнерство. Рогожа зауважує, що практики міжнародної взаємодії у сфері захисту спадщини не тільки посилюють механізми її збереження, а й сприяють

формуванню глобального розуміння важливості української культурної ідентичності [6,с.11].

Культурна спадщина має також величезний потенціал у сфері громадянської освіти. Її осмислення сприяє формуванню стійких ідентифікаційних структур на рівні індивідуального досвіду. Цей процес включає не лише передачу знань, а й розвиток здатності до інтерпретації культурних смислів, критичного переосмислення історичного минулого та активного включення в сучасні культурні процеси. Залучення спадщини до освітнього простору уможливорює перехід від пасивного сприйняття до відповідального ставлення до національного надбання, що формує підґрунтя для культурної суб'єктності.

Розуміння спадщини як динамічного процесу, що формується у взаємодії минулого з сучасністю, відкриває перспективи її інтеграції в інституційні та освітні практики. Такий підхід дозволяє перейти від репрезентації спадщини як сукупності артефактів до концептуального бачення її як інструменту модернізації ідентичності в умовах глобалізації. Водночас це створює методологічні передумови для міждисциплінарного діалогу між історією, культурологією, педагогікою та соціологією, в якому культурна спадщина постає як спільний об'єкт осмислення і розвитку.

З огляду на визначену роль культурної спадщини як чинника консолідації, ціннісного орієнтування та історичної тяглості, постає логічне питання про механізми її практичного впливу на процеси формування ідентичності. Однією з найефективніших інституцій у цьому контексті є система вищої освіти, яка не лише відтворює соціокультурні моделі, а й активно формує у молоді здатність до ідентифікаційного вибору. Саме тому важливо розглянути, яким чином культурна спадщина може бути інтегрована у викладання в закладах вищої освіти з метою зміцнення національної самосвідомості та громадянської зрілості студентства.

Освітній простір вищої школи має унікальний потенціал впливу на процеси формування ідентичності, оскільки саме в ньому поєднується фахова підготовка, світоглядне становлення та соціальне самовизначення молоді. У цьому контексті залучення культурної спадщини до викладання не може розглядатися як факультативна опція, а має стати структурною частиною академічного середовища, зокрема в рамках дисциплін гуманітарного, суспільного та мовного профілів. Вивчення спадщини сприяє осмисленню історичної тяглості, символічних конструктів і ментальних моделей, що формують національну самосвідомість.

На практиці інтеграція спадщини у зміст дисциплін відбувається переважно через її тематичне представлення — наприклад, під час викладання історії культури, етнології, літератури або ділової української мови. Проте такий підхід обмежується інформативною функцією, тоді як формування ідентичності вимагає набагато глибшої взаємодії, що включає емоційне залучення, критичне осмислення та особистісне переживання спадковості. Саме тому перспективним

напрямом є створення міждисциплінарних модулів, у межах яких спадщина подається як живий досвід, пов'язаний із сучасними соціокультурними процесами. Така модель викладання сприяє розвитку рефлексивного мислення, громадянської позиції й здатності до ідентифікації себе з історико-культурним контекстом країни.

Позитивні приклади застосування культурної спадщини у викладанні засвідчують не лише її педагогічну ефективність, а й соціальний потенціал. Так, досвід реалізації навчальних програм із лінгвокультурною орієнтацією в українських університетах у період пандемії підтвердив, що вивчення елементів спадщини може підвищувати стійкість студентів до зовнішніх криз, активізуючи відчуття зв'язку з культурною основою буття [7,с.105]. Така практика виявляє ефект відновлення ідентичнісного ґрунту через мову, символи та традиції.

У фокусі сучасної культурної освіти перебувають також питання практичного застосування знань про спадщину. Це включає, зокрема, дослідження локальних об'єктів культурної пам'яті, участь у проектах інтерпретації та цифрової репрезентації нематеріальної спадщини, створення мультимедійних наративів про традиційні ремесла чи обряди. Подібні підходи поєднують когнітивний і діяльнісний компоненти, розвиваючи у студентів водночас аналітичні здібності й емоційну залученість. Залучення до локальних досліджень дозволяє студентам побачити спадщину не як абстрактну величину, а як живий контекст власного життя. У цьому аспекті особливо важливим є врахування регіональної специфіки та побутових особливостей, які часто лишаються поза межами загального наративу, але мають вирішальне значення для глибокого розуміння ідентичності. Як показує дослідження туристичної привабливості, наявність об'єктів культурної спадщини формує позитивне ставлення до регіону не лише з боку зовнішніх відвідувачів, а й серед самих мешканців, посилюючи їхню ідентифікацію з місцем [8,с.185].

Окрему увагу заслуговують ініціативи міжнародних організацій, спрямовані на впровадження спадщини у педагогічну практику. У межах проєкту ЮНЕСКО «Teaching and Learning with Living Heritage» українські викладачі беруть участь у розробці навчальних моделей, які поєднують академічну освіту з локальними культурними практиками. Такий досвід виявив високу адаптивність української вищої школи до нових методологічних стандартів, а також сприяв формуванню культури взаємоповаги до традицій у мультикультурному освітньому середовищі [9,с.1].

Розгляд можливостей інтеграції культурної спадщини в освітній процес дозволив виявити її потенціал як змістовного компонента навчальних програм. Водночас не менш важливою є здатність спадщини діяти як активний інструмент формування особистісної ідентичності, що виявляється не лише в академічному знанні, а й у світоглядному самовизначенні молоді. У межах цього розділу буде

зосереджено увагу на тому, яким чином спадщина впливає на становлення національної, професійної та громадянської ідентичності студентів, а також які освітні підходи сприяють її актуалізації в індивідуальному досвіді.

Однією з ключових форм ідентифікаційного впливу культурної спадщини є її функція смислового посередника між особистістю та нацією. Спадщина, осмислена не як архаїчний залишок минулого, а як жива культурна тканина, формує у студентів почуття причетності до національної традиції. У цьому контексті важливе значення має зміщення акценту з пасивного запам'ятовування фактів до діалогічної взаємодії з елементами спадщини. Традиційна музика, ремесла, народні свята, міські топоніми та фольклор — усе це здатне виконувати роль культурних кодів, що вкорінюють людину у спільному ціннісному полі. Як вказує Поливач, збереження й актуалізація спадщини на локальному рівні не лише підтримує регіональну самобутність, а й сприяє формуванню загальнонаціонального почуття єдності [10,с.87].

Професійна ідентичність студентів також формується під впливом культурної спадщини, особливо коли йдеться про фахівців гуманітарного та соціального профілю. Ознайомлення з елементами культурного коду не лише розширює світоглядні горизонти, а й сприяє розвитку етичного ставлення до професійної діяльності. Осмислення спадщини в межах фахової підготовки створює підґрунтя для критичного підходу до соціальних трансформацій, посилює здатність діяти у відповідності до національних цінностей. За спостереженням Трача, ефективна комунікація культурних смислів у вищій школі можлива лише за умови осмисленої методичної стратегії, яка поєднує емоційне залучення, міжпредметність і проєктне мислення [11,с.198].

Громадянська ідентичність формується через інтерналізацію цінностей, закладених у спадщині, що виявляється через усвідомлення себе як суб'єкта історії, носія мови, учасника національної спільноти. У цьому процесі особливо важливо, щоб спадщина не репрезентувалася як щось зовнішнє, далеке або застигле, а як жива реальність, що стосується особистого досвіду. Хохлов звертає увагу на те, що залучення студентів до роботи з нематеріальною спадщиною, зокрема у сфері культурного туризму, посилює відчуття відповідальності за збереження і передачу традицій, формує навички взаємодії зі спільнотою [12,с.3].

Висновки: Культурна спадщина в умовах сучасної України виконує не лише охоронну чи меморативну функцію, а й виступає активним чинником формування національної ідентичності. Її матеріальні й нематеріальні форми створюють символічний простір, у якому відбувається самоусвідомлення особистості як представника історичної та ціннісної спільноти. Особливої значущості це набуває у кризові періоди, коли суспільство потребує стабільних ідентифікаційних орієнтирів. У цьому контексті вища освіта відіграє ключову роль як інституція, що забезпечує не лише передавання знань, а й формування світоглядних позицій молоді.

Інтеграція спадщини у навчальний процес сприяє розвитку критичного мислення, ціннісної рефлексії та відповідального ставлення до культурного надбання. Осмислена педагогічна взаємодія зі спадщиною — через міждисциплінарність, емоційне залучення та практичну активність — формує підґрунтя для становлення національної, професійної та громадянської ідентичності студентів. Такий підхід відкриває перспективи оновлення гуманітарної освіти, що базується на цілісному розумінні культури як ресурсу сучасного розвитку.

Література:

1. Біррова О. Історико-культурна спадщина України: цифрові технології збереження та популяризація в умовах воєнних дій // Науково-теоретичний альманах «Грані». 2024. DOI: 10.15421/1723106
2. Кондель-Пермінова Н. Культурна спадщина України: перезавантаження системи збереження // Художня культура. Актуальні проблеми. 2018. DOI: 10.31500/1992-5514.14.2018.150893
3. Мусієнко Н. Культурна спадщина України в контексті російсько-української війни // Художня культура. Актуальні проблеми. 2023. Т. 19, № 2. С. 40–52. DOI: 10.31500/1992-5514.19(2).2023.294622
4. Чміль Г., Кузнєцова І., Міщенко М., Олійник О., Демещенко В. Нематеріальна культурна спадщина як ресурс консолідації сучасного українського суспільства // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Фізика. 2024. Вип. 55. С. 1648–1656. DOI: 10.54919/physics/55.2024.164dm8
5. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини ХХ – початку ХХІ ст. та українська дійсність // Український історичний журнал. 2024. № 4. С. 159–173. DOI: 10.15407/uhj2022.04.159
6. 7.(6)Рогожа М. Збереження культурної спадщини України в умовах війни: практики міжнародної взаємодії // Вісник: Українські культурологічні студії. 2023. Вип. 1(12). С. 10–14. DOI: 10.17721/UCS.2023.1(12).02
7. Bogush A., Korolova T., Popova O. Development of university students' linguocultural competence under conditions of coronavirus pandemic: Ukrainian dimension // Advanced Education. 2021. Vol. 8(17). P. 103–117. DOI: 10.20535/2410-8286.228611
8. Дорофєєва Х.М. Аналіз впливу наявності об'єктів культурно-історичної спадщини на туристичну привабливість регіону // Економіка і суспільство. 2017. Вип. 13. С. 184–190. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/31.pdf
9. UNESCO; Yakovenko O. Teaching and learning with living heritage in Ukraine. 13 April 2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/teaching-and-learning-living-heritage-ukraine>
10. 5.(10) Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / наук. ред. Руденко Л.Г. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Polyvach_Kateryna/Kulturna_spadschyna_ta_ii_vplyv_na_rozvytok_rehioniv_Ukrainy.pdf
11. Трач Ю. Культурна спадщина в Україні: ініціативи щодо збереження та оптимізації захисту // Питання культурології. 2025. № 45. С. 194–209. DOI: 10.31866/2410-1311.45.2025.325054
12. Хохлов М. Туризм культурної спадщини в Україні: сучасні виклики та можливості збереження нематеріальних культурних традицій // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 68. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-68-159

References:

1. Kondel-Perminova, N. (2018). Kulturna spadshchyna Ukrainy: Perezavantazhennia systemy zberezhenia [Cultural heritage of Ukraine: rebooting the preservation system]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy – Artistic Culture. Current Issues*. <https://doi.org/10.31500/1992-5514.14.2018.150893> [in Ukrainian].
2. Musiienko, N. (2023). Kulturna spadshchyna Ukrainy v konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny [Ukraine's cultural heritage in the context of the Russian-Ukrainian war]. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy – Artistic Culture. Current Issues*, 19(2), 40–52. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.19\(2\).2023.294622](https://doi.org/10.31500/1992-5514.19(2).2023.294622) [in Ukrainian].
3. Chmil, H., Kuznietsova, I., Mishchenko, M., Oliinyk, O., & Demeshchenko, V. (2024). Nematerialna kulturna spadshchyna yak resurs konsolidatsii suchasnoho ukrainskoho suspilstva [Intangible cultural heritage as a resource for the consolidation of modern Ukrainian society]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Fizika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Physics*, 55, 1648–1656. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.164dm8> [in Ukrainian].
4. Rishniak, O. (2024). Kulturna spadshchyna u voiennomu konflikti: mizhnarodnyi dosvid druhoi polovyny XX – pochatku XXI st. ta ukrainska diisnist [Cultural heritage in armed conflict: international experience of the second half of the 20th – early 21st century and Ukrainian reality]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 4, 159–173. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.159> [in Ukrainian].
5. Rohozha, M. (2023). Zberezhenia kulturnoi spadshchyny Ukrainy v umovakh viiny: praktyky mizhnarodnoi vzaiemodii [Preservation of Ukraine's cultural heritage during wartime: practices of international cooperation]. *Visnyk: Ukrainski kulturolohichni studii – Bulletin: Ukrainian Culturological Studies*, 1(12), 10–14. [https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1\(12\).02](https://doi.org/10.17721/UCS.2023.1(12).02) [in Ukrainian].
6. Bogush, A., Korolova, T., & Popova, O. (2021). Development of university students' linguocultural competence under conditions of coronavirus pandemic: Ukrainian dimension. *Advanced Education*, 8(17), 103–117. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228611>
7. Dorofieieva, Kh.M. (2017). Analiz vplyvu naiavnosti obiektiv kulturno-istorychnoi spadshchyny na turystychnu pryvablyvist rehionu [Analysis of the impact of cultural and historical heritage sites on the tourist attractiveness of the region]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, 13, 184–190. https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/31.pdf [in Ukrainian].
8. UNESCO, & Yakovenko, O. (2023, April 13). Teaching and learning with living heritage in Ukraine. <https://www.unesco.org/en/articles/teaching-and-learning-living-heritage-ukraine>
9. Polyvach, K.A. (2012). Kulturna spadshchyna ta ii vplyv na rozvytok rehioniv Ukrainy [Cultural heritage and its impact on regional development in Ukraine] (Rudenko, L.H., Ed.). Kyiv: Instytut heohrafii NAN Ukrainy – Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine. https://shron1.chtyvo.org.ua/Polyvach_Kateryna/Kulturna_spadschyna_ta_ii_vplyv_na_rozvytok_rehioniv_Ukrainy.pdf [in Ukrainian].
10. Trach, Yu. (2025). Kulturna spadshchyna v Ukraini: initsiatyvy shchodo zberezhenia ta optymizatsii zakhystu [Cultural heritage in Ukraine: initiatives for preservation and optimization of protection]. *Pytannia kulturolohii – Issues of Culturology*, 45, 194–209. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.45.2025.325054> [in Ukrainian].
11. Khokhlov, M. (2024). Turyzm kulturnoi spadshchyny v Ukraini: suchasni vyklyky ta mozhlyvosti zberezhenia nematerialnykh kulturnykh tradytsii [Heritage tourism in Ukraine: current challenges and opportunities for preserving intangible cultural traditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-159> [in Ukrainian].